

A
TSÁSZÁRI és KIRÁLYI FELSÉG
 ENGEDELMÉVEL:

(27.)

Költ *Bétsben*, Mind-Szent-Havának
 (Októbernek) első napján, 1793-dik
 Efstendőben.

Hadi Környüllások:

Quesnot, és *Bouckain* tájján, Septemb.
 12-dikén vett győzedelmünkért, magasz-
 tallya Hg *Koburg* későbbi tudósításában is
 a' Tsászár-Huszárok között *Oberster Blas-*
kovits, és *Máyor Gombos*, s *Keszler* (nem
Heszler) Urakat. *Ditséri Szentiványi* *Máyor*
Urát is, *Boronkay*, *Ötvös*, *Halász*, *Bö-*
rényi, *Bezerédy*, *Lusinszky* Kapitány Urak-
 kal, és *Magyar Fő-Hádnagy* Úrral egy-
 temben:

G g

Elő-Auftriában (Vorderösterreichban) a' Rajna' innentső szélén fekvő *Altbreisach* nevű Városunkat gyújtották-meg hat helyen; Septemb. 16-dika' éjtzakáján a' Frantziák' ágyú-golyóbissaik, mellyek a' Rajnán túl, *Neubreisachal* együtt fekvő *le Mortier* nevű Frantzia Erősségből repdestek-által.

A' *Frantziák*, két helyen is által akartak rontani a' *Rajnán* Sept. 17-dikén *Mörsch* nél t. i. és *Rheinweilernél*, amott 3 hajókon mintegy 500-ig valók, itt pedig 19 hidasokon 950-en: de kevesen mehettek vissza ezen két rendbéli Fr. tsapatok közzül; a' többek rész szerént el fogattak Katonáink által, rész szerént meg fosztattak életektől.

Gróf *Keglevits* Generálisunk is vissza lődített Sept. 18-dikán egy tsoport *Frantziáságot*, a' melly *Alsó-Alsátziának Fort-Louis* nevű erőss Váránál ült 14 hidasokra.

Sept. 18, 19, és 20-dik napjain, erőnek erejével ki akarta mozdítani helyéből Gr. *Wurmser*' Seregét az ellenség: de nem boldogúlhatott. A' magokat újjabban megkülönböztetett érd. Vitézeink között, név szerént említi Gr. *Wurmser*: *Toskána* Huszár Oberflieut. *Szentkerefzti*, 's Major *Ürményi*; és *Erdödy* Huszár Major *Szörényi* Urakat.

Hannoveránus Feldmarsall *Freytag*, és Anglus (nem Hollandus) Hertzeg *Adolf*, azzal az alkalmatossággal, hogy sebet kaptanak Sept. 6-dikán, eggy ideig az Ellenség' kezében vóltak; hanem Gen. *Valmoden* meg-szabadította őket.

Az *Orániai* örökös Hertzeg, *Auftriai* Flandriának *Deinse* nevü kis Erösségéből botsátotta levelét Sept. 14-dikén a' Holland. Rendekhez, melly levelében így ír a' többek között: „Még nem tudósíthatom Nagy-Hatalmasságtokat a' mi veszteségünkről; hanem annyit tsak ugyan jelenthetek, hogy a' sebes Tiszteknek száma közzül valók; az én Ötsém is (*Fridrik* Hertzeg), ki a' karján kapott sebet, de nem veszedelmest; Generálmajor Gr. *Wartensleben*; és Htzeg *Hessen-Darmstadt* *Krisfián*.“

Quesnoi Várából, Septemb. 13-dikán takarodtak ki a' Frantziák, kik között sok *Luttichiek*, és *Belgák* is vóltak. — Két szökött Katonáink is találtattak közöttök, eggyik a' *Mathefen*, a' másik pedig *Hohenlohe* Regementjéből való. Mind a' kettő tüstént fel-akalztatott. — A' melly 63 ágyúk vóltak *Quesnoi* Várában, tsupán hat maradhatott-meg épen belőlök a' mi golyóbisainktól.

Auftriai-Flandriának *Ostendai* ki-kötő helyébe 23 tránsport (szállító) hajók érkeztenek Sept. 12-dikén, mellyek eleséget és 3000 Katonákat hoztak; a' kik leg-ottan

ki-szállván a' szárazra, *Yorck* Hertzég Seregehez indultak. Még több Katonákat is vár *Yorck* Hg Angliából.

Egy része a' *Spanyoloknak* Fr. Országban; más felől ismét a' *Frantziáknak* egy része *Spanyol* Országban vágyon. Amazok a' *Roussillon*; ezek pedig a' *Cerdagnei* Grófságban, mellynek *Puycerda*, és *Belverde* nevű helyeiben alkalmás eleséget, 's más hadi készületeket is kaptak. Hogy vissza - verhesse *Cerdagnéból*, *Ricardos* *Spanyol* Vezér a' *Frantziákat* újra szaporított Seregeinek száma; valamint nevékedett a' *Navarrai* *Spanyol* Seregé is, a' *Portugallus* segítséggel, mellynél fogva reménysége vágyon *Don Ventura Caro* Sp. Vezérnek, hogy ismét bé-ronthat a' *Frantziák'* földjökre.

Egy *Genuai* Levél szerént, melly költ Sept. nek 13-dikán, megént szaporodott a' *Toulonban* lévő *Anglusoknak* és *Spanyoloknak* száma, 3 ezer *Spanyolokkal*. A' *Nápolyi* ki-kötő helybe is küldött egynehány hajókat *Anglus* Tengeri-Vezér *Lord Hood*, olly hagyomással, hogy vigyenek 12 ezer *Nápolyi* Katonákat *Toulomba*. A' száraz felől való részét *Toulon* Városának, új sántzokkal úgy meg-erössítettettnék írja az említett Levél, hogy nem felhet az ellene törekedő számos *Republikanus* *Frantziáktól*.

Toulonba két ezer Parasztkok is takarodtak-bé a' környékről. Ezeknek feleségeiket és gyermekeiket mind árestomra rakkatták a' N. Gyülése' Kommisszáriusi.

Valamint a' *Touloniaknak*, úgy minden más Frantziáknak is, kik a' déli részeken lakoznak, tudtokra adta Ánglus Tengeri-Vezér Lord *Hood*, közönséges Proklamációja (Hírdetvényye) által, hogy ő *XVII. Lajos* Frantzia Király' számára foglalta légyen el *Toulont*, kinek egyfzeribe által is fogja azt adni, mihelyest helyre áll Frantzia Ország; melly hogy rövid időn meg-lelssz, reményli is.

Nantes Városából, egy levelet botsáttak Sept. 2-dikán a' Nemzet-Gyülési Komisszárusok *Párisba*, 's meg hazudtolják Levelekben azt a' hírt, mellynél fogva közönségesen kezdték hinni *Párisban*, hogy egy ütközetben húsz ezeren estek el a' Rojalista (Királyt-kivánó) Frantziák közzül, és *Cholet* 's *Mortagne* Városai is el vétettek töllök. Tsak azokon a' Tudósításokon lehet építeni — így irnak a' Komisszáriusok — a' mellyeket mi küldünk, vagy a' Generális.

Rossignol Generális, azt irta később a' Rojalistákról a' N. Gy. hez; hogy azok nagy számmal mentek *Chantonay* Városára, mellyben *Tuncq* Republikánus Generális tanyázott vólt a' maga Seregével, 's el vevén *Tuncq*tot népestől együtt, a'

Várost el foglalták. *Lüszonban*, úgymond, újra öfiszve szedték magokat a' *Tuncq* Katonái: hanem tartok tölle, hogy ágyújaink a' pártosok' kezébe ne jutottanak légyen.

Sept. 9-dikén ismét botsátotta Tudósítását G. *Roffignol* Párisba: de nem írt abban semmit az ágyúk' állapotjáról: hanem tsak azzal biztatta a' Gyűlést, hogy jó intézetek által igyekeznek eleit venni, a' *Tuncq* veszteségéből származható rofisz következeseknek. Már úgymond a' *Céi*, és *Brisaci* hidakon való szabad járást is ismét meg nyertük egy tüzes verekedés által, mellyben a' Rojalisták sokat' vesztek.

Néhai *Küfztin* Generálisnak vetélkedő Társa, Gen. *Kellermann* is ki-ese a' Fran. Vezérségből. Helyette már most *Doppet* nevü Generális kormányoz.

Nem tsak nap-nyúgoti, hanem napkeleti *Indiába* is új Seregeket szándékozik küldeni *Nagy-Britannia*: mert ama' nevezetes *Tippo-Saib* Indus Fejedelem megént nagyon izgágálgodik.

Elegyes Tudósítások.

A' *Lengyeleknél* lévő Orosz Minister *Sievers* Úr azt kívánta Sept. 2-dikán a' *Lengyel* Rendektől, hogy el-halaszthatatlanul adjanak tellyes hatalmat a' magok Deputátussaiknak, melly szerént ezek alája frhassák magokat, a' *Prussziai* Felséggel, *Lengyel* Ország' nevében kötött egyesség-

nek; egyfzersmind két Orosz Gránátéros Batalionokkal, és négy ágyúkkal körül-vétette azon a' napon a' Lengyel Ország-Gyűlés' Palotáját, és senkit abba bé nem erefztetett, az egyenesen oda-tartozókon kívül, és ezeknek se engedett fegyvert bé-vinni. Orosz Generális *Rautenfeld*nek, a' trónus mellett mutattatott helyet az Ország-Gyűlésében. — Okául ezen rendelkezéseinek, azt írta *Sievers* Úr, a' *Lithvániai* Nagy-Marsallhoz *Tyszkievitz* Úrhoz: hogy egy ollyatén öfzve-esküvésről vett légyen tudósítást, melly a' Királynak szentséges személljét, az Ország-Gyűlés' Marsallját, és a' leg-derekabb Szenátorokat, Ministereket, és Deputátusokat tárgyazza.

Hamis vád' jutalma.

Egy *Laurbeck* nevezetű obsitos Svéd Tifzt, úgy adott vala fel a' múltt télen némelly személlyeket, mintha azok mostani frantzia gondolkodás' és igazgatás' formáját akartak vólna bé-mesterkedni Svéd-Ország-ba. — Hazugságnak találtatott, a' mit *Laurbeck* állított; minekokáért arra büntet-tetett, hogy két óráig szégyen-póltzon állyon, 28 napig kenyéren 's vizen raboskodjon, és tiz esztendeig Várban dolgozzon vason.

Azzal az alkalmatossággal, hogy visszavonta magát a' *Hollandus* Sereg *Gent* Városunkhoz (*Austr. Flandriaba*): szerentsétlenné tették magokat némelly *Gentiek*,

mert olly úton kezdtek indulni, hogy szükség volt ökemeket bátorságos helyre zaratni.

Frantzia Ország.

A' szereztsetlen F. Özvegy' állapotjáról sokat írnak, hanem a' soknak oda megy-ki rövideden a' summája: hogy a' miolta ki igyekezett magát szabadítani a' *Conciergerie*-ből, szorössabb a' vigyázás.

A' melly Frantziák fekvő jószágokat bírnak a' magok Hazájokon kívül, törvényül adatott elejekbe, hogy külföldi jószágokra nézve is azon rendelésekhez tartás magokat, mellyekhez kötelesek magokat alkalmaztatni a' Fran. Közöns. Társaság' kerületén belől lévő földjeikre nézve.

Marseille Városában volt *Antiboul* nevezetű Kommiffzáriussa a' N. Gyülésének gyanússá tette magát: azért is fogva vitetett *Párisba*.

A' *Párisi* rabok' száma, eggyel nevezkedett, *Anglus* Minister *Pitt* Unokájának, Fr. Országban lett el-fogatása által.

Az idegen származású Mesteremberekre nézve, ki-vévén a' Fran. Országba szaladt *Lüttichieket*, *Brabantusokat*, *Hollandusokat*, és *Máintziákat* átallyában — azt végezte a' N. Gyülése Sept. 6-dikán, hogy akár legyenek azok a' hadakozó Felek' Tartományaikból, akár nem: a' Rendelés ki-hírdetésétől számlálva, három napok alatt, két esmeretes Pátriota Frantziák által

bé-bizonyítták a' magok Előljáróik előtt, hogy ők is mostani frantzia módra gondolkoznak, és éreznek; mert különben tiz efsztendei vas-hordozásra büntettetnek: ha tsak vagy betegségek, vagy távol-létek által nem akadályoztatnak - meg említett kötelességeknek tellyesítésében. A' melly Idegen reá mehet a' maga frantzia pátriotaságának illy módon való bé-bizonyítására, az egy tzédulát kap a' maga Előljáróitól, melly tzédulát tartozik mindenkor magával hordozni. A' melly Idegenek ellenben nem állíthatnak-elő két Fran. Republ. Tanúkat magok mellett, és átallyában a' pénzzelkereskedő Külföldiek: bátorságos házakba szállíttatnak, a' hol fognak további rendelésekig tartatni. Ha ezen rendelés után, bé mérészelnek még is menni valakik Fran. Országba, a' kik a' hadakozó Felek' Tartományaikból valók: halál a' fejeken. A' melly külföldi Gyermekék Fran. Országban neveltetnek, meg-maradhatnak ott továbbra is, ha azok, a' kiknél tartatnak, Fran. Republikánusok. — A' hadakozó Felektől által-szökő Katonákra nézve tett ígéreteit, visszavette ezen alkalmatossággal a' Nzet-Gyűlése; 's a' melly szököttek már benn vagynak a' Fran. földön, azokról olly rendelés tétetett, hogy a' szélekről bellyebb szállíttassanak.

Lyon Városáról, szinte egygy időben szomorító, 's örvendeztető hírek érkeztek *Párisba*.

Egy *Párisi* Levél, melly költ Sept. 15-dikén, hasonlítja a' Párisiakat a' harmadnapos hideg-lelésben lévőkhöz, a' kik ha egy nap jól vagynak: más nap betegek. Ha elég kenyér van Párisban, akkor ugrálnak a' Nadrágtalanok; de ha nints tzipó: már akkor mindjárt le - esik az állók, 's morognak. Sept. 12-dikén öfzve - adta magát egy - tsumó Nadrágtalanság, 's ebéd idején meg - lepte némelly Miniftereknek, és N. Gyülési Tagoknak a' házaikat. Hogy meg - látta a' rakott asztalokat, örömost fzeretett volna, az *egyenlőség*' jussa fzerént azok mellé kuporodni; de hivatlan vendégek lévén nagy jó Uraimék, fegyveres erő által igazítottak-el.

Magyar Ország.

Tolna-Vármegyéből, Tolnáról, Sept. 23-dik napján. — „A' Frantzia Foglyok, éppen mái napon szállítottak ezen alá a' Dunán, Hg *Eszterházy*, Gr. *Gyulay*, és B. *Devins* Ns Regementjeikből lévő Magyar gyalog Katonáinknak fegyveres őrizetek alatt, az *Eszéki*, *Pétervári*, és *Temesvári* Erősségekbe. Mindenféle hitván, és alávaló öltözetekben vagynak. Valamire-való termetüeket nem láhattunk közöttök. — Betegjeik, úgy-mondván, sem nem fogynak, sem nem fzaporodnak. Ha öt vagy hat az ispotály-hajóba vitettetik, majd annyi el is temettetik.“

Sopronyból, Sept. 19-dikén.

„Vagyon határunkon, Dél-Enyészet

(Süd-West) felé, *Wohndorf*, *Agendorf*, és *Ritzing* faluk között, Városunkhoz tsak egy kis mérttföldnyire egy hegy, melyet régtől fogva *égő hegynek* (*brennender Berg*) hívják. Kétség - kívül égett, vagy legalább füstölgött valaha ez a' hegy, 's attól kapta nevét. Vagynak még élő Emberek, a' kik jól emlékeznek arra, hogy ötven esztendőök előtt az említett hegyen valaki szén - kövekre talált. Kezdték is ásni már akkor azokat, de tsak hamar abban hagyták. Húsz esztendőökkel utóbb, az az harmintz esztendőökkel ez előtt újra reájok akadott az említett szén - kövekre egy Kés-kovács (*Messerschmied*), 's hír-adása után azt esz-közölte Városunk a' F. Helytartó - Tanács által, hogy egy Bányász küldetett ide, a' ki rendesen fogott a' szén-kő-ásáshoz; de ekkor is hathatóssan nem segítettén a' munka, tsak hamar megént félbe szakadt, annyival is inkább, mivel bővebben vólt még akkor fa. Három esztendőöknek előtte egy *Zollner* nevezetű Óra - tsináló vala annak áldott eszköze, hogy bányászi mesterséget értő Emberek küldettek hozzánk, kik a' szén-köves hegyet, 's a' szomféd helyeket újra meg-visgálták, és a' talált szén-köveket igen jóknak lenni ítélték. — El-híresedett a' dolog, és *Sopronyban*, *Új Városban* (*Neustadt*), 's *Bétsben* ajánlották magokat némelly Uraságok, és Polgárok, hogy ásatják a' szén - köveket, 's hozzá is kezdték a' dologhoz, eleinten tsak 40

forint esztendőbéli árendát igérvén a' Városnak. Azolta mindenkor ásatták a' hegyet, 's most már olly jó folyamattya vagyon kö-fzén-bányáknak, és olly jó kelete kö-szenünknek, hogy idővel szint-úgy el-híresedhetnek, mint a' *Newcastlei* (Nyukefzti) kö-szenek Angliában, vagy a' *Skotus-Soproniak* (*Edinburg in Schottland.*) — Nem régiben, meg-nézegettem magam is új bányánkat. Mindent úgy találtam már el-rendelve, készítve 's ásva, mint akármelly értz-bányákban. Kilentz rendes Bányászok dolgoznak most, egy *Hutmann* (Gondviselő), és egy *Worweser* (Elöljáró) alatt, kik mindnyájan *Auftriából* és *Carinthiából* rélszerént feleségestől, és gyermekestől jöttek, 's az erdőben a' bánya előtt épített két házakban lakoznak. Sok gyertyákkal, valami 70 ölnyi hosszaságú, a' föld alatt rendszeren ki-vágott üreg menéseken vezettem Társaimmal, majd fel, majd alá, 's azt láttam, hogy az egész hegy jó tömött kö-szenekből áll. Tsak itt amott választja a' szén-kősziklákat vékon agyag sor, a' melly egészen kö-szén porral van meg-keverve. Olly vermet, vagy a' több menéseknél mélyebb helyet (Gesenk) is ástak már a' Bányászok, a' hol az egész bányából a' viz öfve-foly, 's onnan szívó tsatornák által (Pumpenwerke) egy magas helyre fel-vitetik, mellyből az a' végre ásott viz-menésen (Wasserstellen) a' napra (zu Tag), vagy a' föld' külső színére ki-

foly. Továbbá; benn a' bányában eggy olly eszközt is készíttetek már, melly által kerekekre járó köteleknél (Rollen und Walzen) fogva (mellyet kutyának (Hund) hívnak) talyiga-forma szánon, mélyebb helyekről fel-tekerik a' kö-szeneket magasra, a' honnan könnyen ki-hordhatják ofztán azokat a' föld' színére talitskákon. A' kutya, mihelyt ki-ürül: ismét nagy sebességgel alá-megy. Mivel az ember benn a' bányában körös körül tsupa fekete oldalakkal vagyon körül-véve: különös szép látást okoznak az égő gyertya-világok. A' mélység, mellyet ekkoráig értek az ásók, a' hajló menésekben, nem téfzen még többet nyóltz ölnyinél: még is most is már sokkal jobbaknak találtnak a' szenek, mint vóltak. — A' kö-szenek kemények, nagy darabokra tömek, a' törések rész-szerént sima, résszerént tsigás-formájú (muschlicht), és jó tömöttek (dicht), 's némelley daraboknak olly pállérozott fénylő lapjok vagyon, mint az Angliai fénylő-szeneknek (Glanzkohlen). — Bétsben is már jó hafznát veszik kö-szenünknek. T. i. a' múltt télen a' Bétsi Kaszárnnyákat azokkal fütötték, 's három Fábrikákban szüntelen azokkal tüzelnek, úgymint: a' *Klastron-Ujvári* (Kloster-Neuburg) Tzukor-Fabrikában; a' Tsászári *Kanfálvi* (Kaiferl. Ebersdorf) Atzél-Fabrikában, 's még egy másban. — Midőn Királyunk ő Felsége két hónapok előtt meg-fizemlette volna ezen

Fabrikákát, maga is örült a' Soproni szénnel való tüzelésnek. Most is már sok ezer mázsát viznek szénünkből Bétsbe, hát ha még több Fabrikákban is fognak azokkal élni? A' fűtés is meg-ótsúlhat még ezen szén által Bétsben. Az árra egy mázsa kö-szénünknek, a' bánya előtt 12 krajtzár; *Sopronban* 15 kr.; *Agendorfon* is 15 kr.; a' hol egy kö-szén-depositorium építetett, mellyben a' Bétsi Tsászári, 's egyéb fizekerek rakodnak. Bétsig, 30 krajtzárra megy 1 mázsa. Minthogy most már azok, a' kik dolgoztatják a' bányát, többet nyerne: tehát a' Várossal való új Kontraktussok fizeként, minden ki-ásandó kö-széneknek a' tizedét ajánlották a' Városnak, tehát minden ezer mázsától 20 forintot.

Még egy más köz-hasznú természeti találmányunkról is tudósítom az Urakat. A' múltt nyáron, *Ritzing* falunál, *Eszterházy* Hertzeg' határán, az említett égő-heggyhez nem messze egy szappan-földből álló nagy helyet találtak. Ezen szappanföld, kis és porhanyós darabokra török, kövér 's gyenge tapintású, és halaván sárga színű. Ha az ember egy darabot a' vízbe vét, szemlátomást fel-dagad, hasadoz, 's mihelyest a' víz mindenütt által-járta, széllyel-omlik, 's ha az ember azután felkeveri, egészen ölzve-elegyedik kisdud részetskéiben a' vízzel. Így is, ha pedig meleg a' víz, még inkább ki-vefzi a' szennyet a' fejér ruhából, mint a' szappan;

pedig meg sem emélti azt úgy, mint emez. Egészzen lehet tehát ennek a' földnek hasznát venni, a' tsináltt szappan helyett. Fontját itt Sopronban 5 krajtzáron akarják árúlni. A' mesterséges szappannak 5 garas fontja.

Azon nevezetes nap - fogyatkozást, melly Sept. 5-dik napján vala, 's a' mellynek már négy esztendőktől fogva örültem, azolta tud. ill., miólta ama' nagy hírü *Lichtenberg* (Göttingai Professzor) figyelmetessékké tette Halgatóit arra, tsak éppen egy szempillantásig vólt szerentsém látni. Az egész ötödik Sept. t. i. mi nálunk felhős nap vala, és a' nap tsak egyszer bújt - ki fogyatkozása közben láthatóképpen a' fellegek alól. Minthogy vékony felhőkön, vagy ködökön által kellett nézni, nem vólt szükség festett üvegre: tsupa szemekkel is szemközt nézhetett az ember a' nappal, 's ki-vehette tökéletesen, hogy szarv formájú vólt a' nap; a' több részét egészen el-fedte a' hóld. — *Lemberg*ből írják, hogy ott tiszta nap vólt Augušt. 5-dike; hanem *centralis* lévén a' nap-fogyatkozás, az az, a' napnak egész közép része el lévén fedve a' hóld által, olly homály lepte-el délkor a' földet, hogy a' tyúkok el-ültek, 's alváshoz készültek; 's kétszer virradott azon egy napon. — *Varsóban*, *Breszlauban*, 's más eggyerány - körü Városokban még nagyobb vólt a' homály. "

Nagy-Lévárdról (Posony - Vármegyéből),
Sept. 25-dik napján.

„Eggy itten káplánkodott iffjú Katholikus Pap, követésre méltó példáját adta ritka szorgalmatosságának. Egynéhány éftendőkkel t. i. ez előtt, még esmerkedett Káplánságában eggy itt lakó Timár-Zsidóval, 's töle a' zsidó nyelvet meg-tanulta, 's különös törekedése által olly tökéletességre vitte azt, hogy Zsidó nyelv' Profeszorává, és annakutánna, tanítása által szerzett érdemeiért, Kánonokká tétetett. Most is nagy ditsérettel tanítja az említett nyelvet a' Posonyi Szemináriumban (Papnevelő házban.) — Nagy meg-illetődéssel tapasztaltam a' napokban, hogy ezen Fő Tisztelendő Kánonok és Profeszor Úr itten meg-fordulván a' Zsidót meg-látogatta; 's háladatosságát szembetünöképpen ki-jelentette hozzája. Ki-jelenti azt mindannyiszor, valahányszor Pozsonyba megy a' Timár-Zsidó, kit különösen is meg-kért a' Profeszor Úr, hogy ott jártában házát soha el ne kerülje. Ezen érdemes Kánonok és Profeszor Úrnak betses neve *Kazanitzky*.

Melly sokan meg-tanúlhatnák ezen példa szerént, a' Zsidó, Görög, 's egyéb idegen nyelveket a' Hazában; de meg-tanúlhatnák mindenek felett a' magyarúl nem tudók a' Magyar Nyelvet: mivel majd egy helység sints a' Hazában ollyan, mellyben magyarúl tudók ne találkoznának.“